

Parlar del passat amb els infants: “L'àlbum de la Irina”

Ana Teberosky i Maria Josep Jarque
Universitat de Barcelona
Barcelona, 2016

Índex

Introducció	02
1. La idea del “jo”	03
Respondre al nom	03
Motius de l'elecció del nom	04
2. La memòria	05
Els infants en edat preescolar tenen memòria autobiogràfica?	06
Les bases per ancorar la memòria	07
3. Memòria i ajuda materna	08
4. Llengua i narració	10
La gramàtica i el lèxic	10
La narració	10
5. Les emocions i els estats mentals	13
El nom propi escrit	13
Resumint...	14

Introducció

Parlar del passat amb infants en edat preescolar és començar a dissenyar la seva autobiografia. Durant aquesta etapa es desenvolupa la memòria autobiogràfica, una capacitat memorística humana que emergeix gradualment a partir de diversos components. Emergeix en el context de l'evolució del llenguatge, juntament amb la comprensió i la producció narratives, i amb les converses amb els pares i altres persones; està molt influïda pels tipus de conversa en l'àmbit familiar, per la perspectiva personal i per la comprensió psicològica dels altres (*Teoria de la ment*¹). És a dir, la memòria biogràfica pren la forma de relat narratiu, que se situa en la intersecció del desenvolupament cognitiu amb el desenvolupament lingüístic i la memòria personal, i que contribueix al desenvolupament de la personalitat i la identitat. El terme «biografia» comprèn tots els actes i productes lingüístics relatius a una vida humana com un marc de referència, talment com relats de vida: antecedents personals i professionals, biografies, autobiografies, i també relats biogràfics més parcials⁽²⁾.

La capacitat de recordar experiències passades emergeix amb actes bàsics de reconeixement i imitació des dels dos o els dos anys i mig⁽³⁾, continua amb el desenvolupament del sentit del "jo" i se socialitza parlant sobre el passat amb els adults, situació en què els infants en edat preescolar aprenen a narrar les experiències passades⁽¹⁾. La capacitat de narrar tant històries fictícies com experiències personals es desenvolupa entre els tres i mig i els cinc anys, i millora cap al final de l'escola primària⁽⁴⁾. Junt amb aquestes capacitats, el desenvolupament de la gramàtica i el lèxic ajuda a parlar sobre esdeveniments passats i la idea del "jo" hi dona continuïtat i coherència.

Amb el conte *L'àlbum de la Irina* explicarem el desenvolupament de l'autobiografia a partir de l'edat preescolar.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

1. Nelson, K., i Fivush, E. (2004). The Emergence of Autobiographical Memory: A Social Cultural Developmental Theory. *Psychological Review*, *111* (2), 486-511.
2. Habermas, T. (2007). How to tell a life: The development of the cultural concept of biography across the lifespan. *Journal of Cognition and Development*, *8*, 1-31.
3. Bauer, P. (2006). Constructing a past in infancy: a neuro-developmental account. *TRENDS in Cognitive Sciences*, *10* (4), 175-181.
4. Peterson, C., i McCabe, A. (1982). *Developmental psycholinguistics: Three ways of looking at a narrative*. Nova York: Plenum Press.

1. La idea del "jo"

Al conte que aquí presentem, *L'àlbum de la Irina*, la mare fa participar la seva filla de quatre anys i mig en els comentaris i records que van sorgint mentre miren un àlbum de fotos familiar. Les fotografies, els miralls, els vídeos, són eines per al desenvolupament i la comprensió del "jo". Els experts ^(5; 6; 1) sostenen que, des dels dos i mig o tres anys, els infants es poden reconèixer a les fotos i acostumen a emprar el seu nom junt amb el pronom per designar-se; més tard ja usen només el pronom per a l'autoreferència. Així passa al conte:

La mare passa les pàgines de l'àlbum,

s'atura en una fotografia i pregunta:

- *I aquestes qui són?*

- *L'àvia amb la Irina, sóc jo.- respon la Irina*

- *Ets tu? I què estàveu fent?*

- *Jugàvem a picar de mans.*

Aquest reconeixement de la fotografia deriva de la prova d'autoreconeixement davant del mirall, que consisteix en el següent: es pinta un punt vermell al nas o al front de l'infant i, tot seguit, se'l posa davant d'un mirall. Si el nen es toca el punt de la cara, en comptes d'assenyalar la imatge del mirall, és que es reconeix. La prova de reconeixement del mirall indica un cert nivell de consciència del "jo". Entre els divuit i els vint-i-quatre mesos els infants desenvolupen un autoconcepte o habilitat per reconèixer seu propi cos, els seus moviments, i per començar a desenvolupar el concepte del "jo". Howe i Courage ⁽⁷⁾ usen el terme "jo cognitiu" per a aquest autoreconeixement davant del mirall, i el veuen com el començament de la memòria autobiogràfica. Abans del jo cognitiu no hi pot haver memòria autobiogràfica, perquè no hi ha un "jo". Amb l'aparició del jo cognitiu, comença un autoesquema entorn del qual es poden desenvolupar els records de l'experiència personal ⁽⁶⁾. Juntament amb aquesta nova autoconsciència, comencen a manifestar-se expressions d'inhibició, timidesa i vergonya.

Respondre al nom

Abans de l'època del jo conceptual, entre els nou i els dotze mesos els nadons acostumen a respondre al seu propi nom. A la nostra cultura, el nom que ja ha estat escollit pels pares és un element constitutiu de la identitat. Junt amb el cognom, que deriva de les relacions verticals de parentiu, és un element que té relació amb el subjecte i que formarà part de la identitat civil posterior amb la signatura i el DNI.

Però aquest tipus de denominació personal no és universal, és una pràctica que varia enormement entre les llengües i les cultures. Per exemple, la relació vertical derivada dels pares és freqüent en rus: el fill de l'Ivan és *Ivanovix* i la filla *Ivanovna*. En canvi, a la cultura àrab sol regir el costum contrari: als pares se'ls anomena "pare de" o "mare de" del fill gran. Segons el lingüista David Crystal ⁽⁸⁾ el nom propi respon al llenguatge però també a la cultura. Els

5. Povinelli, D. (2001). The Self: Elevated in consciousness and extended in time. Dins K. Skene, i C. Moore (Eds.), *The development of the extended self in preschool children: Theory and research* (pp.73-94). Cambridge: Cambridge University Press.
6. Reese, E. (2002). Social factors in the development of autobiographical memory: The state of the art. *Social Development*, 11, 124-142.
7. Howe, M., i Courage, M. (1997). The emergence and early development of autobiographical memory. *Psychological Review*, 104, 499-523.

huitotos de l'Amazònia només fan servir els noms personals per a les persones solteres; a totes les altres se les anomena "pare de", "mare de", "esposa de". I als kamaiurans del Mato Grosso, en arribar a la pubertat, tant als nois com a les noies se'ls afaita el cap com a símbol de renaixement, i reben un nom nou relacionat amb algun avantpassat. Per això, no ha de sorprendre que una nena de quatre anys, com la protagonista del conte, no sàpiga que els noms de les persones s'escullen. A *L'àlbum de la Irina* la mare embarassada li pregunta:

- *Irina, quin nom t'agradaria per al teu germanet?*

La Irina pregunta:

- *Com es pensa un nom?*

Motius de l'elecció del nom

La mare explica els motius de l'elecció del nom a la Irina i, d'aquesta manera, comparteix amb ella informació elaborada sobre el seu nom. Els estudis indiquen que les elaboracions maternes, quan donen informació durant una conversa, ajuden els infants a recordar. D'aquesta manera, els adults ajuden a recuperar, pensar i elaborar els records. Diversos estudis han demostrat que les mares que donen més informació, que fan preguntes sobre quan i on es produeix un fet o una decisió, que inclouen més avaluacions, reaccions emocionals o la posició subjectiva sobre l'esdeveniment, ajuden al desenvolupament del concepte del "jo" i la pròpia biografia (¹; ⁴). Així, al conte, la mare pregunta i informa:

- *Saps per què et vam posar Irina?*

[..]

- *Perquè ens agradava com sonava i el que significa.*

[..]

- *Irina vol dir "que porta la pau".*

Juntament amb el nom propi, els renoms o malnoms s'han utilitzat per identificar amb precisió les persones a les quals designen, sovint de forma afectiva. És el cas de la Irina:

... *et costava molt fer la erra ...*

... *responies "Idina"...*

...*el papa t'anomenava "Idi".*

8. Crystal, D. (1994). *Enciclopedia del lenguaje de la Universidad de Cambridge*. Madrid: Taurus.

2. La memòria

Hem comentat que el "concepte del jo" és fonamental per elaborar la identitat i els records personals que formen l'autobiografia; però no n'és l'únic component, també hi té un paper important l'habilitat de memòria. Es tracta d'una memòria que s'especialitza en els fets i esdeveniments del passat personal, i que emergeix amb l'experiència de ser d'un individu en una cultura al llarg del temps (9). Un concepte clau en la definició anterior és el d'*emergència*, que s'aplica als processos que originen l'aparició d'una estructura d'un nivell nou de complexitat, per interacció amb les estructures existents de nivells més simples (1 ; 10). Un altre concepte clau és el d'**especialització per a esdeveniments del passat**, diferent de la memòria per a fets, dades, coneixements no personals o, per exemple, de la memòria d'anar amb bicicleta.

Per explicar millor aquests conceptes farem un referència breu als estudis sobre la memòria. Per començar parlarem dels **tipus de memòria**. Una dimensió que s'usa per classificar els tipus de memòria és la dimensió temporal: alguns records són de curta durada, de tan sols pocs segons; altres perduren a llarg termini, fins i tot tota la vida, perquè la seva capacitat és il·limitada.

Els autors mencionen tres dimensions més: segons que sigui o no explícita (o el nivell de consciència i accés a una descripció amb el llenguatge); segons el tipus de contingut, i segons la referència personal (3).

Quant a la condició d'explícita o no, cal diferenciar la **memòria declarativa (explícita)**, que implica reconeixement conscient o la seva recuperació, de la **memòria procedimental (implícita)**. La memòria declarativa se centra en noms, dates, llocs, fets, esdeveniments i detalls descriptius que hi fan referència. Es tracta d'entitats que poden ser codificades simbòlicament i que, per tant, poden ser descrites amb el llenguatge. La memòria declarativa està especialitzada en els processos d'aprenentatge i no està vinculada a una modalitat o un context específic. Al contrari, la memòria procedimental representa una varietat d'habilitats no conscients que inclouen patrons motors, procediments i habilitats de percepció. Aquesta memòria implícita no està codificada simbòlicament, per tant, no és accessible al llenguatge.

Quant al contingut, Tulving (11) inclou dins la memòria declarativa la **memòria episòdica** amb dos components específics: el primer és que es tracta d'una memòria especialitzada en el *què*, *l'on* i el *quan* de l'experiència; el segon és que aquesta memòria implica la consciència autònoma i ètica, la consciència d'un autor que ha viscut un fet en el passat. Això implica viatjar en el temps mental, perquè la memòria episòdica s'ocupa de l'autoconsciència i dels records del "jo" (12).

Quant a la referència personal, és la capacitat humana de situar-se mentalment en el passat, en el futur o en situacions hipotètiques per analitzar els propis pensaments (13). Aquestes capacitats s'expressen en la **memòria autobiogràfica**, un tipus de memòria episòdica que comprèn la **consciència auto-nòtica**. La consciència autonòtica, analitzada per Tulving (11), és la capacitat de representar esdeveniments i episodis autobiogràfics del passat mitjançant representacions cognitives, simbòliques i afectivo-avaluatives. Es tracta d'una memòria que implica la capacitat de reflexionar sobre la informació dels esdeveniments passats, sobre els sentiments experimentats durant aquests esdeve-

9. Conway, M., i Pleydell-Pearce, C. (2000): The construction of autobiographical memories in the self-memory System. *Psychological Review*, 107, 261-288.
10. MacWhinney, B. (1999) The CHILDES System. Dins W.C. Ritchie, i T.K. Bhatia (Eds.), *Handbook of child language acquisition* (pp.457-494). San Diego: Academic Press.
11. Tulving, E. (2002). Episodic memory: From mind to brain. *Annual Review of Psychology*, 53, 1-25.
12. Baddeley, A., Eysenck, M., i Anderson, M. (2009). *Memory*. New York: Taylor & Francis Group.
13. Fivush, R., Habermas, T., Waters, T., i Zaman, W. (2011). The making of autobiographical memory: Intersections of culture, narratives and identity. *International Journal of Psychology*, 46 (5), 321-345.

niments, organitzats en una línia temporal, és a dir, la capacitat de triar un esdeveniment i reconèixer si va passar abans o després d'un altre de referencial (1).

Per tant, la memòria autobiogràfica és un tipus de **memòria episòdica** amb representacions sobre els esdeveniments del passat, que inclou un "jo" experimentador d'allò que s'esdevingué. La memòria autobiogràfica enllaça els fets a una història personal que es desenvolupa a través del passat, el present i el futur en una narrativa de vida.

Els infants en edat preescolar tenen memòria autobiogràfica?

Sembla que els adults som incapaços de recordar esdeveniments anteriors als tres o quatre anys d'edat. D'això es pot deduir que la memòria s'organitza cap als tres anys. L'absència anterior de memòria, coneguda com *amnèsia infantil* (14), s'atribueix a la falta d'un "marc de referència personal" (el jo cognitiu que ja s'ha mencionat), que permet l'emmagatzematge dels records com a memòria autobiogràfica. Quan aquest "jo" es desenvolupa, permet organitzar la informació al seu voltant i es converteix en una categoria per a l'organització dels fets de la memòria, de la mateixa manera que altres categories generals que permeten als infants organitzar i recuperar la informació (7). Evidentment, la memòria autobiogràfica es va fent més complexa: comença cap a l'edat preescolar i es desenvolupa àmpliament durant l'adolescència amb una major capacitat de mantenir la memòria episòdica.

Actualment no hi ha dades empíriques respecte a l'autocomprensió abans dels tres anys. Hi ha dos moments crítics en el desenvolupament de l'autobiografia: els anys preescolars, quan l'autobiografia comença a emergir; i l'adolescència, quan la memòria autobiogràfica es va fonent en una narrativa global que defineix a un mateix, als altres, i també els valors.

El "jo cognitiu" no és l'única condició per al desenvolupament de la memòria autobiogràfica, altres teòrics insisteixen en la influència del factor cultural i familiar. Per exemple, s'han estudiat famílies que tenen rutines per parlar sobre el seu passat. En molts casos, aquestes rutines es converteixen en rituals, la pràctica dels quals pot servir de connexió intergeneracional i fomentar la continuïtat i la força familiars (15). La transmissió generacional dels rituals familiars pot incloure la creença que són una part important de la vida familiar. Algunes famílies hi fan participar activament els infants, als quals van atorgant un rol progressiu en els relats. En molts casos, d'aquests relats es deriven històries familiars o "retrats de família" (16).

Altres estudis remarquen el paper de la **interacció social** en l'emergència de la memòria autobiogràfica (17; 1). Els teòrics de la interacció social plantegen que parlar sobre el passat amb els adults contribueix a formar la memòria sobre la pròpia experiència vital. Els infants comencen a parlar sobre els esdeveniments passats des de ben aviat, però és cap als tres anys que adquireixen la capacitat d'emprar una forma narrativa o historiada per explicar-los (18). En el moment en què els infants petits comencen a usar la llengua de forma participativa, ja comparteixen històries del passat amb els seus pares, escolten, confirmen o

14. Harley, K., i Reese, E. (1999). Origins of Autobiographical Memory. *Developmental Psychology*, 35 (5), 1338-1348.
15. Fiese, B., Tomcho, T., Douglas, M., Josephs, K., Poltrock, S., i Baker, T. (2002). A Review of 50 Years of Research on Naturally Occurring Family Routines and Rituals: Cause for Celebration?. *Journal of Family Psychology*, 16 (4), 381-390.
16. Lahire, B. (1995). *Tableaux de familles*. Hautes Etudes, Seuil.
17. Fivush, R., i Reese, E. (2002). Origins of reminiscing. Dins J. Webster, i B. Haight (Eds.), *Critical advances in reminiscence work* (pp.109-122). NY: Springer.

afegeixen parts i peces informatives; i és cap a finals dels anys preescolars que participen activament en explicar i compartir històries de la seva vida (1).

Les bases per ancorar la memòria

Les narratives personals ajuden a donar sentit a les nostres experiències, sosté Jerome Bruner (19). A *L'àlbum de la Irina*, la mare explica a la filla per què va fer l'àlbum, i així hi dona sentit:

*- El vaig començar fa molt de temps.
És un diari per a tu,
perquè més endavant puguis veure
què feies quan eres petita
... les coses importants que t'anaven passant.*

S'ha vist que el mirall és la base per al reconeixement del "jo", de la mateixa manera, les fotografies i els vídeos són instruments per ancorar la memòria al llarg del temps, principalment en el món actual, que és un "món de la imatge" (denominat així per molts autors: Sontag,²⁰; Didi-Huberman,²¹).

Ens hem de preguntar si els infants entenen l'ajuda que els proporcionen les fotografies. Basant-se en els seus estudis, Judy DeLoache (22) sosté que entre els vint-i-quatre i els trenta mesos es produeix un canvi en l'ús de la informació gràfica respecte a la ubicació d'un objecte amagat. Si es presenta una imatge que revela la localització d'una joguina amagada, als trenta mesos els infants la poden trobar fàcilment; en canvi, als vint-i-quatre mesos no ho aconsegueixen. DeLoache va demostrar que el rendiment extremadament baix dels infants als vint-i-quatre mesos persistia malgrat la introducció de modificacions en la tasca per millorar-ne el resultat. Això va portar l'autora a concloure que, abans dels trenta mesos, els infants no poden interpretar les imatges com a representacions de la realitat. Encara que les fotografies constitueixen un recurs important per als infants de la nostra cultura, sotmesos a una exposició molt primerenca al món de la imatge, la relació de representació entre una imatge i el seu referent no és transparent, comporta un temps d'experiència i d'aprenentatge durant el desenvolupament.

18. Fivush, R., Haden, C., i Adams, S. (1995) Structure and coherence of preschoolers' personal narratives over time: Implications for childhood amnesia. *Journal of Experimental Child Psychology*, 60, 32-56.
19. Bruner, J. (1990, edició castellà, 1991). *Actos de significado*. Madrid: Alianza Editorial
20. Sontag, S. (2005, original, 1977). *Sobre la fotografía*. Buenos Aires: Alfaguara.
21. Didi-Huberman, G. (2006). *Ante el tiempo. Historia del arte y anacronismo de las imágenes*. Buenos Aires: Adriana Hidalgo editora S.A.
22. DeLoache, J., i Burns, N. (1994). Early understanding function of pictures of the representational. *Cognition*, 52, 83-110.

3. Memòria i ajuda materna

Les interaccions socials amb els pares fan un paper important en la memòria autobiogràfica. Algunes mares proporcionen una gran quantitat d'ajuda als seus fills perquè puguin processar els records d'esdeveniments passats. Per exemple, confirmen tot sovint les respostes dels seus fills i hi mantenen converses sobre el passat. Els autors que han estudiat les conductes maternes les classifiquen segons el grau d'elaboració del record, i distingeixen les mares elaboradores, altament elaboradores o amb un nivell baix d'elaboració pel que fa a l'activitat de recordar el passat ^(23; 13).

L'entorn familiar altament elaborador aporta molts inputs, s'hi parla amb freqüència del passat, s'hi tenen converses llargues amb formes que permeten detallar, ampliar i aprofundir el relat dels esdeveniments. Al contrari, les mares amb un nivell baix d'elaboració donen pocs inputs, dediquen menys temps a parlar del passat i, quan ho fan, formulen poques preguntes, moltes de les quals redundants, i no contribueixen al desenvolupament de la història personal. Les mares amb major nivell d'elaboració provoquen i amplien la contribució del seu fill o filla (*l'output*), fan avaluacions i explicacions sobre les respostes, incloent-hi pensaments i emocions. Al contrari, les mares amb baixa elaboració esperen poques respostes perquè fan preguntes del tipus "sí-no" i no estimulen la contribució de l'infant amb la seva versió a la història ⁽¹³⁾.

Entre els resultats cal destacar que, en aquestes converses, el nivell d'elaboració de les mares es relaciona positivament amb el rendiment de la memòria concurrent dels infants en l'edat preescolar ^(23; 24; 25). Així, les mares elaboradores tenen fills amb més records. Ara bé, segons els autors, aquestes correlacions plantegen un problema a l'hora d'interpretar la direcció entre les elaboracions maternes i la memòria dels infants en formular les respostes. Els infants han recordat més perquè les seves mares són més elaboradores, o bé les mares esdevenen més elaboradores quan els seus fills recorden més? Una manera de començar a resoldre-ho és examinant longitudinalment aquestes relacions. Les evidències d'aquests estudis suggereixen que els estils maternos a llarg termini estan relacionats amb el desenvolupament de la memòria autobiogràfica dels infants.

A *L'àlbum de la Irina*, la mare parla sobre les informacions que hi ha anat posant. Amb això s'ha volgut exemplificar l'estil d'elaboració d'una interacció entre mare i filla.

(escrivia)...

quan vas començar a parlar,

quan vas aprendre a escriure...

i vaig escriure les teves primeres paraules.

En resum, un estil elaborador i emocional de les mares quan parlen del passat prediu una memòria autobiogràfica més elaborada i detallada dels infants, per diverses raons. En primer lloc, un estil més elaborat propiciaria records més detallats i organitzats, i per tant, més accessibles. En segon lloc, recordar el passat de manera més elaborada facilitaria als infants la

23. Fivush, R., Gray, J. T., i Fromhoff, F. A. (1987). Two-year-olds talk about the past. *Cognitive Development*, 2, 393-409.
24. Hudson, J. A. (1990). The emergence of autobiographic memory in mother child conversation. Dins R. Fivush, i J. A. Hudson (Eds.), *Knowing and remembering in young children* (pp.166-196). Nova York: Cambridge University Press.
25. Reese, E., Haden, C., i Fivush, R. (1993). Mother-Child Conversations about the Past: Relationships of Style and Memory over Time. *Cognitive Development*, 8, 403-430.

comprensió sobre el temps i, principalment, sobre ells mateixos en el temps. Per acabar, permet més oportunitats de desacords i de negociació sobre el passat, cosa que facilita la capacitat de representació de la memòria i l'obtenció de més d'una perspectiva sobre el passat ⁽²⁶⁾. A més a més, s'han fet estudis en què es comparen els estils materns i paterns. Fivush, Marin, McWilliams i Bohanek ⁽²⁷⁾, que han analitzat cada enunciat segons els estils de reminiscències de mares i pares, proposen els criteris següents:

1. **Elaboracions:** qualsevol enunciat o pregunta que proporciona una nova peça d'informació referent a un esdeveniment o un aspecte particular de l'esdeveniment (per exemple, «Van venir la mare i l'avi i el pare va fer la carn a la brasa»).
2. **Repeticions:** un membre de la família fa una afirmació o una pregunta que repeteix el contingut exacte o l'essència (no literal) de l'expressió anterior (com per exemple, «Ens divertim, oi?» i una repetició posterior: «Ens divertim»).
3. **Avaluacions:** expressions que confirmen o neguen l'enunciat previ d'un membre de la família (per exemple: l'infant diu «remolcador» i l'adult li respon: «Sí, "remolcador" és el nom adequat»).

En aquest estudi es van revelar diferències de gènere: les mares feien més elaboracions que els pares, i els pares eren més avaluadors en recordar els aspectes fàctics en comparació amb els esdeveniments, però no ho eren pas sobre els aspectes emocionals d'aquests esdeveniments. Entre els infants també s'han trobat diferències de gènere. En general, si els comparem, les nenes tenen records autobiogràfics més detallats, més vius i emocionalment més carregats, així com una memòria més primerenca que no pas els nens. I també hi ha diferències de gènere en el record del passat: l'estil matern és més elaborador, més avaluador i més emocional quan recorden amb les seves filles que no pas amb els seus fills ⁽²⁶⁾. Aquesta diferència de gènere respon, evidentment, a patrons culturals i no només a qüestions individuals.

26. Fivush, R., i Nelson, C. (2004). Culture and Language in the Emergence of Autobiographical Memory. *Psychological Science*, 15 (9), 573-577.
27. Fivush, R., Marin, K., McWilliams, K., i Bohanek, J. (2009). Family Reminiscing Style: parent Gender and Emotional Focus in Relation to Child Well-Being. *Journal of Cognition and Development*, 10 (3), 210-235.

4. Llengua i narració

Diversos autors comparteixen el postulat que la memòria autobiogràfica incorpora conceptes i habilitats com ara la comprensió narrativa, els conceptes temporals i espacials, i part del lèxic; com també conceptes psicològics com la memòria, els autoconceptes i la consciència, perquè cada un d'aquests processos s'integren i enceten el seu camí durant el desenvolupament.

La gramàtica i el lèxic

Cap als tres anys, els infants donen cada cop més detalls verbals sobre els esdeveniments passats, tot i que gairebé sempre com a resposta a preguntes específiques i a la seva sol·licitud per part d'un adult ^(23 ; 24). Als tres anys, la majoria dels infants són capaços de donar respostes llargues i coherents sobre les experiències ja viscudes ⁽⁴⁾. Aquestes habilitats es continuen desenvolupant en complexitat i organització a través de l'edat preescolar i en la infantesa mitjana. Per això, els autors sostenen que la parla ajuda amb la forma verbal el desenvolupament de la memòria autobiogràfica.

La parla és fonamental per a la memòria autobiogràfica, segons Nelson i Fivush ⁽¹⁾, per tres motius: a) el llenguatge no és només la forma en què s'expressen els records autobiogràfics, sinó que és fonamental en la presentació, l'organització i l'avaluació de la memòria autobiogràfica; b) les habilitats lingüístiques permeten als infants dialogar amb els altres sobre les seves experiències viscudes; c) aquest tipus de pràctiques facilita la consciència emergent que els records són representacions de fets ja passats i que, com a tals, poden ser avaluats a partir de diverses perspectives subjectives.

Malgrat que molts aspectes de la **gramàtica i el lèxic** són rellevants per reconstruir el passat, alguns d'ells encara continuen sent inaccessibles per als infants d'aquestes edats, com per exemple, les formes verbals complexes, les referències d'ubicació temporal exactes - com *ahir, diumenge* - i els localitzadors temporals relatius - com *abans, després, mentrestant*, etc. - ⁽²⁸⁾. No és estrany, doncs, que les contribucions dels infants per parlar del passat tendixin a ser fragmentàries i breus. De fet, en aquestes primeres fases de les converses sobre el passat, els adults en proporcionen la major part del contingut i l'estructura, i els infants hi participen només repetint i confirmant el que diuen ⁽⁴⁾. D'aquesta manera, els adults els donen la bastida lingüística que els ajuda a organitzar la seva experiència, tant sobre el que està passant com sobre el passat, cosa que els permet representar, i posteriorment recordar, l'esdeveniment de manera coherent i significativa.

La narració

La memòria autobiogràfica i el "jo" es construeixen mútuament a través d'un tercer element que es troba present des del principi, la narració. Bruner ⁽¹⁹⁾ considera la narració no només una forma de discurs (una forma de parlar sobre l'experiència), sinó també una forma d'organitzar l'experiència (una forma de pensar). Per una banda, el "jo" té una estructura narrativa, perquè quan es pregunta a la gent què li ha passat, les persones normalment expliquen històries mitjançant els elements tradicionals de la narra-

28. Nelson, K. (1996). *Language in cognitive development. The emergence of mediated mind.* New York: Cambridge University Press.

ció. Aquest "jo narratiu", assenyala el mateix Bruner (19), adquireix els seus significats de les circumstàncies històriques de la cultura en què participa.

Per això, una inquietud essencial de la biografia no és com es viu, sinó com es pot narrar la vida, la manera en què es comença i acaba una narrativa de vida (29). Quant a la narració, un aspecte important és la **coherència global**. Les seves parts han d'estar relacionades entre elles i amb el conjunt, i els esdeveniments han d'estar relacionats amb altres esdeveniments en el desenvolupament de l'individu.

Segons els autors, la **coherència global** de la història de vida s'aconsegueix gràcies a l'ordre temporal, les relacions causals i de motivació, la continuïtat temàtica a través del canvi i certes convencions de la narració biogràfica. Per als infants, l'ordre temporal més bàsic de la narrativa és el **cronològic**. La **coherència causal** de les motivacions i les reaccions proporcionen un sentit de direcció i propòsit a la història de vida. La coherència temàtica global i les convencions culturals són aspectes que comencen a l'adolescència i es desenvolupen en l'adulthood (30 ; 31).

Pel que fa a l'ordenació temporal, les narracions autobiogràfiques impliquen tres **ordenaments**, dos d'essencials i un tercer més freqüent entre adults (1). El primer aspecte temporal és la **seqüència cronològica dins de l'esdeveniment**, que inclou metes, accions, resultats i les relacions causals que es produeixen entre ells. Ja s'ha demostrat que els infants més petits tenen un bon domini de la seqüència en rutines familiars o guions (*scripts* en anglès) i són sensibles a l'ordre causal (28). La capacitat d'ordenar esdeveniments familiars quotidians, així com la comprensió de la seqüència, i la duració i la distància entre els esdeveniments augmenta en el període d'edat preescolar. Aquesta capacitat d'ordenar les seqüències es redueix a espais temporals curts i no a períodes llargs.

El segon aspecte temporal consisteix a **situar l'esdeveniment en un moment específic del passat**. Per a un infant que no té mesures exteriors de temps, com dies, setmanes, mesos i anys, aquest procediment és possible gràcies a la relació amb esdeveniments concrets, com «el meu aniversari» o «Nadal». L'ús d'etiquetes d'aquesta mena indica que l'infant concep l'esdeveniment com si ja hagués passat en un moment determinat del passat. Tanmateix, l'ús dels marcadors relatius de temps, com *ahir* i *demà*, sovint no s'adquireix fins als cinc anys. Quan es comencen a utilitzar, *ahir* i *demà* es poden utilitzar per a qualsevol dia que no sigui *avui* (1).

El tercer aspecte temporal de la memòria autobiogràfica implica la **situació dels records en relació amb el temps de vida**, que generalment requereix relacionar els records amb una seqüència externa, com els anys escolars, els llocs de feina o els esdeveniments familiars. Aquest ordenament no es dona entre els infants d'edat preescolar (30).

A més a més, d'aquestes tres dimensions temporals de la memòria del que ha passat, que constitueixen un objecte de construcció per part dels nens, està el temps de la narració amb les modalitats de temps del llenguatge. Totes les llengües tenen un repertori d'elements aspectuals, temps verbals, dispositius de perspectiva per expressar i crear el temps del discurs. Les llengües europees

29. Habermas, T., Ehlert-Lerche, S., i de Silveira, C. (2009). The development of the temporal macrostructure of life narratives across adolescence: Beginnings, linear narrative form, and endings. *Journal of Personality*, 77, 527–560.
30. Habermas, T., i Bluck, S. (2000). Getting a life: The emergence of the life story in adolescence. *Psychological Bulletin*, 126, 748–769.

utilitzen categories diferents d'aquests dispositius: els marcadors temporals de temps i aspecte, les característiques lèxiques inherents del verb i les diferents classes d'adverbis temporals. Tots ells interactuen de múltiples maneres ⁽³¹⁾

Però la narració dels records autobiogràfics no és una simple cronologia de l'acció, sinó que inclou algun aspecte d'avaluació, motivació d'intencions, emocions o creences que han estat rellevants per a la vida ⁽³²⁾. Per això, quan algú narra la seva vida, escull el que considera que són esdeveniments personalment significatius. Aquests records al·ludeixen a experiències particularment destacades que han donat lloc a decisions importants per al "jo" ⁽¹³⁾. Per tant, els records decisius del jo s'associaran amb avaluacions, emocions i intencions.

Per avaluar les narracions biogràfiques, i aspectes com ara la coherència, l'ordenament temporal i l'avaluació, Fivush i els seus col·legues van utilitzar quatre dimensions separades: una dimensió avaluadora del context (de situació de l'esdeveniment en un temps i un lloc), una dimensió avaluadora de la cronologia (les accions en un ordre temporal comprensible), una dimensió avaluadora del tema (el manteniment temàtic i la resolució o tancament) i una dimensió avaluadora de la parla dels estats mentals, definida pel nombre de paraules emprades en relació amb la cognició (*pensar, conèixer, entendre*), les emocions negatives (la por, la tristesa o l'empipament) i positives (*ser feliç, estar content o gaudir*), i els comportaments emocionals (*cridar, plorar, riure*), que també es codifiquen com a emocions.

31. Brockmeier, J. (2000). Autobiographical Time. *Narrative Inquiry*, 10 (1), 51–73.

32. Habermas, T. (2010). Autobiographical reasoning: Arguing and narrating from a biographical perspective. Dins T. Habermas (Ed.), *The development of autobiographical reasoning in adolescence and beyond. New Directions for Child and Adolescent Development*, 131, 1-17.

5. Les emocions i els estats mentals

El record i la narració sobre el passat són personalment rellevants i estan relacionats amb episodis que tenen un significat personal. És així com emergeixen les emocions, les motivacions i els objectius, construïts en interacció amb d'altres. Holland i Kensinger⁽³³⁾ afirmen que hi ha alguna cosa de subjectivament especial en els esdeveniments que contenen un significat emocional fort, atès que els detalls poden romandre com a part de la narrativa personal d'un individu; és per això que són els més recordats. A *L'àlbum de la Irina* aquest aspecte és present quan la nena pregunta sobre les relacions amb el nadó:

La Irina es queda pensativa.

Finalment, pregunta una cosa que fa temps que la preocupa:

- *Qui serà la seva mama?*

Mitjançant aquesta interacció, la mare s'adona que la nena no comparteix les idees de filiació pròpia dels adults, que la seva representació sobre les relacions entre germans és diferent. Per tant, li ha d'explicar aquest fet perquè ho entengui. És un moment crític de la conversa: la mare i la filla no comparteixen la mateixa idea. Com que la Irina té més de quatre anys, pot arribar a comprendre les relacions socials i emocionals i preveure l'experiència amb el futur germà.

El lèxic que fa referència als estats emocionals i cognitius (*pensar, entendre, adonar-se*, etc.) són indicadors de l'esforç de donar sentit a les reaccions que els esdeveniments de l'autobiografia poden provocar^(34, 35). La inclusió d'aquest tipus de llenguatge en el record indica que el narrador intenta donar sentit a un esdeveniment a través de la integració del que va passar dins la perspectiva subjectiva del món i sobre d'un mateix, els seus pensaments i reaccions emocionals.

El nom propi escrit

Al final del conte, la Irina vol firmar. La firma és com un emblema del "jo", una expressió més de la persona que comença a ser la nena. En la cultura occidental, la primera paraula que aprenen a reconèixer i escriure els infants és el seu propi nom. Escriure el nom és un signe d'identitat i creixement: la identitat del nom i el fet d'haver après a escriure. Per això, a *L'àlbum de la Irina*, la nena escriu.:

...i firma a sota amb lletres grans: «IRINA».

33. Holland, A., i Kensinger, E. (2010). Emotion and Autobiographical Memory. *Physics of life reviews*, 7 (1), 88-131.
34. Fivush, R., i Baker-Ward, L. (2005). The search for meaning: Developmental perspectives on internal state language in autobiographical memory. *Journal of Cognition and Development*, 6, 455-462.
35. Fivush, R., McDermott Sales, J., i Bohanek, J. (2008). Meaning making in mares' and children's narratives of emotional events. *Memory*, 16 (6), 579-594.

Resumint...

Hem vist que una funció important de parlar del passat és ajudar els infants a construir una comprensió d'ells mateixos a través del temps i a conceptualitzar seu "jo". Per tant, la manera en què el "jo" es conceptualitza influirà en la representació del passat, cosa que, al seu torn i de manera recíproca, influirà en la forma en què es conceptualitza el "jo" ⁽²⁶⁾. Són diversos els components psicològics, lingüístics i culturals que intervenen en aquest procés, que es comença a desenvolupar a l'edat escolar i continua durant l'adolescència i l'edat adulta. Una perspectiva interaccionista dels autors que hem citat aquí proposa que els components interactuen per donar lloc a la memòria i la narració autobiogràfica, com mostra la figura següent ^(26 ; 1).

